

WSPÓŁCZESNE PROBLEMY SYSTEMÓW EMERYTALNYCH

Wybrane zagadnienia

Pod redakcją
Filipa Chybalskiego
Edyty Marcinkiewicz

Monografie
Politechniki Łódzkiej
2015

**WSPÓŁCZESNE PROBLEMY
SYSTEMÓW EMERYTALNYCH**
Wybrane zagadnienia

Pod redakcją

Filipa Chybalskiego, Edyty Marcinkiewicz

Monografie Politechniki Łódzkiej
Łódź 2015

Recenzenci:
dr hab. Magdalena Grębosz, prof. PŁ
dr hab. Marek Szczepański, prof. PP

Redaktor Naukowy Wydziału Organizacji i Zarządzania:
prof. dr hab. Jerzy Lewandowski

© Copyright by Politechnika Łódzka 2015

**Partnerem Ogólnopolskiej Konferencji Emerytalnej OKE 2015
jest Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU S.A.**

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ
90-924 Łódź, ul. Wólczańska 223
tel. 42-631-20-87, fax 42-631-25-38
e-mail: zamowienia@info.p.lodz.pl
www.wydawnictwa.p.lodz.pl

ISBN 978-83-7283-688-5

Nakład 150 egz. Ark. druk. 16. Papier offset. 80g, 70 x 100
Druk ukończono w październiku 2015 r.
Wykonano w Drukarni offsetowej „Quick-Druk” s.c. 90-562 Łódź, ul. Łąkowa 11
Nr 2146

3

JOANNA RUTECKA

Instytut Statystyki i Demografii
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

PROGRESYWNOŚĆ EUROPEJSKICH SYSTEMÓW EMERYTALNYCH – UJĘCIE PORÓWNAWCZE¹

1. Wstęp

Każdy system emerytalny spełnia dwie podstawowe funkcje: alokacji konsumpcji w cyklu życia oraz ochrony przed ryzykiem ubóstwa w okresie starości. Podczas gdy pierwszy z wymienionych celów sprowadza się do odkładania (często przymusowego) pewnej części dochodów w formie składki emerytalnej, a później przekształcenia tak utworzonych uprawnień na świadczenia wypłacane w okresie starości, drugi z celów oznacza transfery redystrybucyjne w kierunku osób, których dochody w okresie aktywności zawodowej nie wystarczyły na wypracowanie emerytury w wysokości świadczenia uznawanego za minimalne. Funkcja redystrybucyjna systemu zabezpieczenia społecznego przejawia się w tym przypadku w dopłacie do indywidualnej emerytury tak, aby świadczenie osiągnęło poziom emerytury minimalnej.

Transfery w kierunku osób najuboższych są przykładem zamierzonej i pożądanej redystrybucji. W ramach systemów emerytalnych dochodzić może także do redystrybucji w kierunku określonych grup uczestników – np. kobiet, wcześniejszych emerytów, osób o krótszym stażu pracy lub jednostek charakteryzujących się bardziej zmienną karierą zawodową czy rosnącymi dochodami [Rutecka, 2012], które nie zawsze są zjawiskiem zamierzonym, a często mogą powodować wzrost odczucia niesprawiedliwości społecznej. Obecnie systemy emerytalne zmierzają w kierunku rozwiązań bardziej ekwiwalentnych, wykorzystujących formułę zdefiniowanej składki (*defined contribution, DC*), w których narzędzia jawnej redystrybucji w kierunku osób

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/01516.

najuboższych są wbudowane w pierwszych warstwach (często także finansowanych podatkowo) systemów emerytalnych.

Kraje europejskie bardzo się różnią pod względem konstrukcji systemów emerytalnych, formuł obliczania świadczenia, metod finansowania systemu czy regulacji dotyczących emerytury minimalnej. Redystrybucja występuje w każdym z nich. Jednak poziom i kierunki transferów zależą w dużej mierze od założeń polityki społecznej prowadzonej w danym kraju oraz nierzadko tradycji systemu zabezpieczenia społecznego.

Celem opracowania jest próba odpowiedzi na pytanie o ogólny poziom redystrybucyjności europejskich systemów emerytalnych i wskazanie tych z nich, które charakteryzują się relatywnie wysokimi bądź niskimi wskaźnikami mierzącymi redystrybucję. Autorka przeanalizowała ogólny poziom redystrybucji za pomocą indeksów progresywności stosowanych do badania systemów zabezpieczenia społecznego. Ze względu na niedostępność danych potrzebnych do obliczenia standardowych wskaźników przedstawione w opracowaniu indeksy zostały skorygowane w taki sposób, aby możliwe było wykorzystanie oficjalnych danych o rozkładzie dochodu publikowanych przez Eurostat.

2. Pojęcie redystrybucji dochodowej i redystrybucji emerytalnej

Redystrybucja to działanie państwa polegające na transferowaniu funduszy lub bogactwa pomiędzy różnymi grupami obywateli [Tullock, 1997]. Transfery te są dokonywane w oparciu o przyjęte zasady sprawiedliwości społecznej, a sam proces redystrybucji oznacza realokację dóbr i usług na rzecz jednych grup społecznych kosztem innych [Wnuk-Lipiński, 1996].

Ponowny podział dochodów przez państwo jest uzasadniony (w tym w ramach systemu emerytalnego), gdy może być bardziej skuteczny i sprawiedliwy od alokacji rynkowej [Barr, 1993]. Rynek jest przy tym postrzegany jedynie jako jedna z wielu instytucji dokonujących podziału dochodów, dóbr i usług – obok m.in. państwa i społeczeństwa [Kowalik, 2002, ss. 15-16].

Redystrybucja dochodów jest zwykle dokonywana z wykorzystaniem systemu podatkowego. Państwo może jednak dokonywać redystrybucji dochodowej także za pomocą cen, np. różnicując obciążenie cen podatkami, określając ceny minimalne i/lub maksymalne, przekazując dotacje na pewne gałęzie gospodarki czy wręcz przez bezpłatne dostarczanie określonych dóbr i usług [Włoszczowski, 1997, s. 171]. W odróżnieniu od ogółu transferów występujących w społeczeństwie i gospodarce, transfery redystrybucyjne wyróżniają się następującymi cechami [Rutecka, 2012]:

- charakter pieniężny,
- skutek w postaci zmiany podziału dochodów,

- aktywność państwa lub innych instytucji zewnętrznych w zakresie podziału dochodów jednostek (zakłada się, że jednostki same nie inicjują redystrybucji).

W systemach zabezpieczenia emerytalnego redystrybucja jest dokonywana zwykle w obowiązkowej części gwarantującej dochód bazowy. Dzieje się tak na skutek wprowadzenia regulacji rozluźniających związek pomiędzy wysokością emerytury i kwotą wpłaconych wcześniej składek (odejścia od czystej zasady ekwiwalentności składek i świadczeń).

Odnosząc się do podstawowych zasad funkcjonowania ubezpieczeń emerytalnych, redystrybucję emerytalną można określić jako sytuację nierównowagi pomiędzy ceną świadczenia emerytalnego (skapitalizowaną wartością wpłaconych składek) a ustaloną aktuarialnie wartością świadczeń, w sytuacji otrzymywania przez różne grupy emerytów transferów emerytalnych netto w różnej wielkości [Rutecka, 2012]. Jeśli wszyscy uczestnicy systemu charakteryzują się jednakowymi transferami emerytalnymi netto wyrażonymi przez stosunek aktuarialnej wartości świadczeń do skapitalizowanej wartości wpłaconych składek, brak jest redystrybucji w systemie emerytalnym. Jeśli natomiast poszczególne grupy otrzymują odmienne transfery netto – wówczas dochodzi do redystrybucji, która może mieć charakter wewnątrzpokoleniowy lub międzypokoleniowy.

3. Miary redystrybucji i problemy związane z jej oceną

Złożoność zjawiska redystrybucji powoduje, że można je mierzyć, uwzględniając różne poziomy i z punktu widzenia odmiennych elementów systemu emerytalnego. W literaturze wyróżnia się trzy grupy miar służących pomiarowi redystrybucji w systemach zabezpieczenia społecznego [Musgrave i Thin, 1946, Korpi i Palme, 1998, Szumlicz, 2005, Brown, Coronado, Fullerton, 2006, Schwarz, 2007, OECD 2007, Biggs, Sarney i Tamborini, 2009, Rutecka, 2012]:

- 1) związane z wysokością dochodów emerytalnych i adekwatnością świadczeń, które dostarczają wstępnej odpowiedzi na pytanie:
Czy w systemie występuje redystrybucja dochodowa?
- 2) wskaźniki ogólnego stopnia redystrybucji odpowiadające na pytanie:
Jaki jest ogólny stopień redystrybucji?
- 3) mierniki uwzględniające wartości przepływów emerytalnych z punktu widzenia jego uczestników, udzielające odpowiedzi na pytanie:
Jakie są kierunki i siła transferów pomiędzy grupami uczestników?
W ramach pierwszej grupy miar można wyróżnić:
 - wskaźnik zróżnicowania wysokości emerytur,
 - stopy zastąpienia.

Drugą grupę tworzą:

- 1) miara efektywnej progresywności (ang. *effective progression*),
- 2) indeksy progresywności (ang. *progressivity index*).

Natomiast do trzeciej należą następujące miary redystrybucji:

- 1) wartość przepływów emerytalnych netto (ang. *net social security wealth, Net SSW*),
- 2) stopa oskładkowania netto (ang. *net social security tax rate*),
- 3) współczynnik bieżącej wartości emerytury (ang. *present value ratio, PVR, money's worth ratio, MWR*),
- 4) wskaźnik różnicowania wewnętrznych stóp zwrotu (ang. *internal rate of return, IRR*).

Ponieważ celem niniejszego opracowania jest ocena ogólnego stopnia redystrybucyjności systemów emerytalnych, w dalszej części omówiona zostanie druga grupa miar, tj. indeksy progresywności. Pierwszy z wymienionych indeksów progresywności, wskaźnik efektywnej progresywności [*effective progression*, Coronado, Fullerton & Glass, 2000], został skonstruowany w celu oceny systemów finansowanych podatkowo. Wskaźnik ten opiera się na współczynnikach nierówności dochodów w populacji przed opodatkowaniem i po opodatkowaniu, przyjmując postać:

$$EP = \frac{1 - G_{AT}}{1 - G_{BT}}$$

gdzie:

G_{AT} – współczynnik Giniego po oskładkowaniu,

G_{BT} – współczynnik Giniego przed oskładkowaniem.

Wskaźnik efektywnej progresywności równy 1 oznacza, że analizowany system nie ma wpływu na zróżnicowanie dochodów, tj. nie powoduje redystrybucji. $EP > 1$ oznacza, że system jest progresywny, natomiast $EP < 1$ wskazuje na jego regresywność. Warto zwrócić uwagę, że konstrukcja tego wskaźnika pozwala dostrzec wyłącznie transfery redystrybucyjne wynikające z poziomu i sposobu opodatkowania (oskładkowania) uczestników. Wskaźnik ten w żadnym stopniu nie wykaże redystrybucji wynikającej z formuły emerytalnej czy regulacji obowiązujących w okresie wypłaty świadczeń.

Kolejną z miar to indeks progresywności [*progressivity index*, OECD, 2007, Biggs, Sarney i Tamborini, 2009] opierający się na współczynniku nierówności dochodów w populacji osób pracujących w odniesieniu do populacji emerytów, który ma postać:

$$P = 100\% - \frac{G_P}{G_E}$$

gdzie:

G_E – współczynnik Giniego dla dochodów osób aktywnych zawodowo,

G_P – współczynnik Giniego dla emerytur publicznych.

Indeks progresywności może przyjmować wartości z przedziału $<0;100\%$. Dla krajów oferujących równe kwotowo świadczenia emerytalne (*flat-rate benefits*), np. Nowej Zelandii czy Irlandii, indeks progresywności jest równy 100%. Natomiast dla krajów, w których występuje ścisłe powiązanie wysokości emerytury z osiąganymi wcześniej zarobkami, wskaźnik progresywności systemu jest niższy od 10%.

4. Jak redystrybucyjne są europejskie systemy emerytalne? – próba oceny na podstawie alternatywnych wskaźników progresywności

Pomiar ogólnego stopnia redystrybucyjności systemów emerytalnych za pomocą wskaźnika efektywnej progresywności wymaga posiadania danych nt. rozkładu dochodów osób aktywnych zawodowo po oskładkowaniu i przed oskładkowaniem. Oskładkowanie powinno przy tym uwzględniać jedynie składkę emerytalną, a wyłączać wpłaty z tytułu uczestnictwa w innych formach zabezpieczenia społecznego. Takie informacje o krajach europejskich nie są jednak publikowane przez instytucje zajmujące się statystyką europejską (w tym Eurostat). Ograniczony zakres danych o współczynnikach Giniego w poszczególnych krajach (brak szacowania tych wskaźników odrębnie dla populacji emerytów i osób płacących składki) uniemożliwia także wyznaczenie klasycznych wskaźników progresywności stosowanych chociażby przez OECD. W konsekwencji niezbędne jest użycie wskaźników alternatywnych, opartych na danych publikowanych dla większości krajów europejskich i odpowiednich dla dokonywania porównań międzynarodowych.

Jednym z indeksów publikowanych przez Eurostat jest wskaźnik nierównomierności dochodów S80/20 obrazujący poziom zróżnicowania dochodów, obliczany odrębnie dla populacji emerytów i odrębnie dla osób pracujących (jest to iloraz całkowitych dochodów do dyspozycji 20% populacji o najwyższych dochodach oraz dochodów 20% populacji o najniższych dochodach). Próbując jednak ocenić redystrybucję na podstawie porównania tego wskaźnika dla populacji osób w wieku 65 i więcej (65+) oraz wskaźnika dla populacji osób w wieku do 65 lat (65-), nie otrzymamy dokładnej informacji o występowaniu redystrybucyjnych transferów. Efekty działania systemu emerytalnego nie zostaną w tym przypadku dobrze odzwierciedlone, gdyż:

- w populacji 65+ znajdować się mogą zarówno emeryci, jak i osoby aktywne zawodowo, różny będzie udział tych grup w wymienionej populacji w poszczególnych krajach ze względu na różny wiek emerytalny (analogiczna uwaga dotyczy rozkładu dochodów w populacji 65-),

- wskaźnik nierównomierności dochodów obejmuje wszystkie uzyskiwane dochody, w tym dochody z pracy, świadczenia społeczne inne niż publiczne emerytury oraz świadczenia emerytalne wypłacane ze środków zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych czy indywidualnych planach emerytalnych. W krajach o znaczącym (a czasem nawet przeważającym) udziale dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego w dostarczaniu dochodów w okresie starości efekt redystrybucyjny publicznego systemu emerytalnego może być mniej widoczny (lub wręcz „zasłonięty”), jeśli w systemach dodatkowych uczestniczy duży odsetek osób relatywnie mniej zarabiających lub gdy systemy te zakładają automatyzm uczestnictwa (auto-enrollment).

Oficjalne statystyki europejskie dostarczają także informacji o rozkładzie dochodów w populacji z wyłączeniem wszystkich świadczeń społecznych (*Gini before social transfers, G_{BS}*) oraz rozkładzie dochodów w populacji z wyłączeniem świadczeń społecznych, ale z uwzględnieniem emerytur (*Gini before social transfers, pensions excluded form social transfers, G_{BS+P}*). Ponieważ wymienione wskaźniki różnią się jedynie uwzględnianiem dochodów z tytułu świadczeń emerytalnych, autorka postanowiła ich użyć do skonstruowania alternatywnych indeksów progresywności informujących o ogólnym poziomie redystrybucji systemu emerytalnego.

Bazując na standardowej formule wskaźnika progresywności, współczynnik Giniego dla populacji emerytów zastąpiono współczynnikiem Giniego dla populacji z wyłączeniem wszystkich transferów socjalnych, ale z uwzględnieniem emerytur (G_{BS+P}). Analogicznie współczynnik Giniego dla populacji osób pracujących zastąpiono współczynnikiem Giniego dla populacji z wyłączeniem wszystkich transferów socjalnych (G_{BS}), otrzymując następującą formułę *alternatywnego indeksu progresywności*:

$$P = \left(1 - \frac{G_{BS+P}}{G_{BS}}\right) \times 100\%$$

Powyższy indeks przyjmuje wartości z przedziału $\langle 0; 100\% \rangle$. Im wyższa wartość, tym bardziej równomiernie rozłożone są dochody w populacji na skutek wypłaty świadczeń emerytalnych. Im niższy wskaźnik, tym mniejszy wpływ emerytur na równy podział dochodów. Warto zwrócić uwagę, że zaproponowany indeks progresywności nie jest absolutną miarą redystrybucyjności systemu, stąd niemożliwa jest interpretacja pojedynczego wyniku otrzymanego dla konkretnego kraju. Może jednak służyć ustaleniu relatywnych poziomów progresywności dzięki porównaniu wartości uzyskanych dla różnych krajów lub w celu analizy zmian w poziomie redystrybucji systemu na przestrzeni lat.

Wartości alternatywnego indeksu progresywności dla wybranych krajów Unii Europejskiej dla lat 2005-2013 zostały przedstawione w tabeli 1. Tak skonstruowany wskaźnik jako najbardziej redystrybucyjne na koniec 2013 r. wskazał następujące kraje: Grecję, Szwecję, Niemcy, Czechy i Węgry (alternatywny indeks progresywności powyżej 32%). Natomiast znacznie niższymi poziomami indeksu charakteryzują się: Irlandia, Cypr, Hiszpania i Bułgaria (poniżej 22%). Wyniki mogą wydawać się zaskakujące w obliczu faktu, że wśród analizowanych krajów Irlandia, Szwecja i Wielka Brytania posiadają publiczne systemy emerytalne z kwotową emeryturą bazową (*flat-rate benefit*). Kraje te powinny zatem wyróżniać się w grupie krajów o wysokiej redystrybucji w systemie emerytalnym, a w świetle obliczonego wskaźnika jedynie w Irlandii występuje relatywnie duże wyrównanie dochodów na skutek wypłaty świadczeń emerytalnych.

Konstrukcja alternatywnego indeksu progresywności (i użycie alternatywnych, dostępnych współczynników Giniego) powoduje dużą wrażliwość wartości indeksu na liczbę osób pobierających świadczenia emerytalne w populacji ogółem (im więcej osób otrzymuje emerytury, nawet jeśli są w pełni ekwiwalentne, tym większa równomierność dochodów w populacji danego państwa). Stąd indeks ten służyć może jedynie jako wstępna pomoc w identyfikacji krajów o prawdopodobnie wysokiej redystrybucji w systemie emerytalnym, nie dając jednak dokładnej informacji o faktycznym poziomie transferów.

Aby zniwelować wpływ liczby emerytów na poziom indeksu progresywności można w jego formule uwzględnić udział osób w wieku 65 w populacji ogółem (R_{65+}), a wówczas *skorygowany alternatywny indeks progresywności* można obliczyć w oparciu o następującą formułę:

$$P = \left(1 - \frac{G_{BS+P}}{G_{BS}}\right) \times (1 + R_{65+}) \times 100\%$$

Progresywność systemów emerytalnych wybranych krajów Unii Europejskiej w oparciu o skorygowany alternatywny indeks progresywności prezentuje tabela 2. Na skutek uwzględnienia udziału osób w wieku 65+ w populacji w formule indeksu progresywności, wartość indeksów wzrosła. Ponieważ indeks ten ma charakter relatywny, otrzymane wartości należy odnieść do poziomu indeksu obliczonego dla innego kraju lub dla innego przedziału czasowego. Wśród krajów o najwyższych indeksach progresywności znalazły się Grecja, Szwecja, Niemcy i Czechy, a w grupie o najniższym wartościach wskaźnika: Irlandia, Cypr, Hiszpania i Bułgaria.

Tabela 1. Wartości alternatywnego indeksu progresywności dla wybranych krajów europejskich w latach 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
European Union (28 countries)						27,66%	27,72%	29,19%	29,63%
European Union (27 countries)	26,96%	28,29%	27,22%	27,57%	27,33%	27,66%	27,72%	29,19%	29,63%
Belgium	25,49%	26,08%	25,91%	25,83%	26,39%	25,16%	26,11%	26,42%	27,81%
Bulgaria		33,52%	24,80%	21,13%	22,63%	23,13%	22,04%	24,42%	22,40%
Czech Republic	29,35%	29,87%	30,29%	30,84%	31,35%	31,96%	32,88%	34,61%	34,69%
Denmark	19,55%	22,17%	21,68%	23,28%	30,61%	25,93%	25,00%	26,97%	26,60%
Germany	32,59%	36,05%	31,43%	34,46%	34,74%	35,20%	35,50%	36,58%	35,82%
Estonia	23,28%	23,42%	23,03%	23,98%	23,95%	25,53%	25,52%	25,05%	24,38%
Ireland	14,17%	13,40%	13,07%	13,28%	13,37%	13,17%	14,23%	14,02%	15,05%
Greece	27,86%	26,58%	26,92%	28,31%	29,55%	28,92%	31,41%	35,68%	39,94%
Spain	25,22%	25,66%	24,89%	24,45%	19,10%	19,44%	20,29%	20,53%	21,30%
France	30,85%	33,33%	32,26%	27,25%	26,90%	26,22%	25,75%	27,71%	28,83%
Croatia						23,24%	23,89%	24,40%	24,34%
Italy	29,05%	29,56%	29,08%	29,89%	28,54%	29,36%	29,17%	28,21%	28,83%
Cyprus	18,85%	18,30%	15,01%	18,72%	18,27%	20,99%	22,93%	22,32%	21,29%
Latvia	22,90%	20,35%	19,49%	16,10%	17,75%	23,38%	26,39%	25,53%	24,61%
Lithuania	22,97%	22,31%	21,75%	22,27%	22,66%	23,05%	26,63%	26,22%	24,44%
Luxembourg	26,21%	26,23%	26,14%	25,45%	24,68%	24,62%	25,60%	26,15%	23,03%
Hungary	29,13%	25,77%	29,51%	30,04%	31,91%	33,27%	31,60%	32,02%	32,95%
Malta	24,69%	23,21%	24,26%	22,12%	22,98%	22,72%	25,30%	25,53%	25,57%
Netherlands	24,94%	25,79%	26,43%	27,25%	27,37%	28,05%	29,26%	30,59%	30,07%
Austria	27,78%	29,78%	29,81%	27,86%	28,85%	28,18%	28,57%	28,66%	29,15%

Poland	26,74%	26,98%	27,43%	27,11%	27,18%	27,56%	27,82%	28,00%	28,93%
Portugal	19,34%	19,65%	20,78%	22,51%	22,88%	23,40%	23,46%	30,77%	31,31%
Romania			22,30%	25,37%	26,14%	27,06%	27,29%	30,38%	27,17%
Slovenia	27,93%	28,47%	28,54%	28,47%	28,93%	29,22%	29,58%	30,16%	30,61%
Slovakia	29,87%	27,74%	33,18%	33,58%	31,48%	30,72%	30,30%	30,88%	31,48%
Finland	23,33%	24,13%	24,14%	24,01%	24,72%	25,98%	25,97%	26,29%	27,74%
Sweden	24,66%	23,84%	27,54%	35,82%	36,24%	38,52%	39,78%	37,98%	38,39%
United Kingdom	20,11%	20,39%	20,24%	20,62%	21,89%	21,64%	21,35%	26,40%	26,97%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostat.

Tabela 2. Wartości skorygowanego alternatywnego indeksu progresywności dla wybranych krajów europejskich w latach 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
European Union (28)						32,49%	32,60%	34,42%	35,02%
European Union (27)	31,44%	33,04%	31,82%	32,28%	32,06%	32,49%	32,60%	34,42%	35,02%
Belgium	29,88%	30,56%	30,34%	30,25%	30,91%	29,49%	30,58%	30,98%	32,71%
Bulgaria		39,39%	29,17%	24,89%	26,70%	27,34%	26,11%	29,01%	26,70%
Czech Republic	33,49%	34,11%	34,68%	35,34%	36,02%	36,85%	38,01%	40,21%	40,52%
Denmark	22,48%	25,54%	25,00%	26,91%	35,48%	30,15%	29,20%	31,63%	31,34%
Germany	38,65%	43,01%	37,66%	41,39%	41,83%	42,48%	42,81%	44,12%	43,23%
Estonia	27,14%	27,38%	27,01%	28,18%	28,11%	29,97%	29,96%	29,49%	28,76%
Ireland	15,74%	14,88%	14,48%	14,71%	14,83%	14,65%	15,87%	15,69%	16,88%
Greece	32,96%	31,50%	31,93%	33,58%	35,08%	34,39%	37,47%	42,70%	47,96%
Spain	29,40%	29,92%	29,00%	28,46%	22,27%	22,71%	23,76%	24,11%	25,07%

France	35,87%	38,80%	37,52%	31,72%	31,34%	30,57%	30,06%	32,45%	33,90%
Croatia						27,37%	28,11%	28,76%	28,75%
Italy	34,71%	35,44%	34,92%	35,93%	34,33%	35,35%	35,15%	34,08%	34,95%
Cyprus	21,13%	20,54%	16,88%	21,04%	20,56%	23,61%	25,84%	25,18%	24,10%
Latvia	26,70%	23,81%	22,88%	18,94%	20,90%	27,61%	31,24%	30,28%	29,23%
Lithuania	26,60%	25,95%	25,36%	26,05%	26,55%	27,04%	31,40%	30,97%	28,88%
Luxembourg	29,90%	29,93%	29,80%	29,02%	28,14%	28,07%	29,16%	29,81%	26,25%
Hungary	33,67%	29,84%	34,20%	34,91%	37,14%	38,79%	36,88%	37,43%	38,62%
Malta	27,97%	26,41%	27,63%	25,19%	26,25%	26,10%	29,27%	29,71%	29,97%
Netherlands	28,44%	29,48%	30,26%	31,26%	31,48%	32,35%	33,82%	35,54%	35,12%
Austria	32,19%	34,66%	34,84%	32,63%	33,87%	33,14%	33,60%	33,76%	34,42%
Poland	30,24%	30,57%	31,11%	30,77%	30,85%	31,31%	31,61%	31,92%	33,10%
Portugal	22,66%	23,07%	24,42%	26,49%	27,00%	27,68%	27,85%	36,62%	37,38%
Romania			25,58%	29,28%	30,34%	31,42%	31,68%	35,28%	31,59%
Slovenia	32,21%	32,91%	33,07%	33,11%	33,68%	34,04%	34,46%	35,23%	35,85%
Slovakia	33,36%	31,01%	37,16%	37,64%	35,32%	34,52%	34,12%	34,83%	35,60%
Finland	27,03%	27,99%	28,12%	27,97%	28,85%	30,40%	30,51%	31,05%	32,96%
Sweden	28,90%	27,97%	32,33%	42,09%	42,69%	45,49%	47,14%	45,12%	45,72%
United Kingdom	23,31%	23,63%	23,46%	23,89%	25,41%	25,17%	24,85%	30,84%	31,61%

Zródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostat.

5. Podsumowanie

Pomiar redystrybucji jest zadaniem niezwykle skomplikowanym, gdyż transfery emerytalne mają charakter indywidualny. Dla dokładnego określenia ich poziomu i kierunków niezbędne są dane charakteryzujące okres opłacania składek, a następnie wypłaty świadczeń dla każdego uczestnika systemu emerytalnego. Tylko takie podejście gwarantuje dokładne wskazanie kierunków redystrybucji i oszacowanie poziomu transferów na rzecz określonych grup beneficjentów.

Szczegółowe informacje na temat przepływów emerytalnych nie są zwykle dostępne w większości krajów, stąd nie mogą zostać wykorzystane w porównaniach międzynarodowych. Analizy komparatywne progresywności systemów emerytalnych muszą się zatem z konieczności opierać na pewnych ogólnych i przybliżonych miarach, które często nie uwzględniają szczególnej specyfiki funkcjonowania krajowych systemów emerytalnych. Ocenę progresywności utrudniają dodatkowo odmienne warunki ekonomiczne i społeczne, konieczność przyjmowania szeregu założeń, które mogą być obciążone istotnymi błędami (m.in. w zakresie stopy zwrotu z inwestycji, stopy wzrostu wynagrodzeń, stopy inflacji i dalszego trwania życia).

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę oceny stopnia progresywności systemów emerytalnych w wybranych krajach Unii Europejskiej w oparciu o oficjalne dane gromadzone i publikowane przez Eurostat. Z uwagi na ograniczenia w dostępie do danych i brak możliwości oszacowania standardowych wskaźników progresywności, zaproponowano i obliczono alternatywne indeksy progresywności opierające się na współczynnikach Giniego nieuwzględniających transferów socjalnych oraz współczynnikach pomijających transfery socjalne, lecz uwzględniających świadczenia emerytalne.

Alternatywne wskaźniki progresywności posłużyły do identyfikacji krajów, w których prawdopodobnie występuje relatywnie silna lub słaba redystrybucja. Do pierwszej grupy należą m.in.: Grecja, Szwecja, Niemcy i Czechy, natomiast do drugiej: Irlandia, Cypr i Hiszpania. Uzyskane wyniki są jedynie symptomami możliwej redystrybucji, gdyż alternatywne wskaźniki progresywności bazują głównie na poziomie świadczeń emerytalnych i ich zróżnicowaniu w populacji, nie uwzględniając etapu gromadzenia praw emerytalnych. Dokładne określenie poziomu transferów redystrybucyjnych w systemach emerytalnych wymaga szczegółowej analizy formuł emerytalnych i zasad opłacania składek.

Literatura

- [1] **Barr N.:** *Ekonomika polityki społecznej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1993.
- [2] **Barr N.:** *Reforming Pensions: Myths, Truths, and Policy Choices*, IMF Working Paper WP/00/139, International Monetary Fund, 2000.
- [3] **Barr N., Diamond P.:** *Reformy systemu emerytalnego. Krótki przewodnik*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2014.
- [4] **Biggs A.G., Sarney M., Tamborini C.R.:** *A Progressivity Index for Social Security*, Social Security Administration Issue Paper, No. 2009-01, Waszyngton 2009.
- [5] **Brown J.R., Coronado J.L., Fulleron D.:** *The progressivity of Social Security*, NBER, 2006.
- [6] European Commission, *Adequate and sustainable pensions*, Publication Office, Luxembourg 2003.
- [7] **Korpi W., Palme J.:** *The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality and Poverty in the Western Countries*, American Sociological Review, Vol. 63, No. 5, 1998.
- [8] **Kowalik T.:** *Nowe tendencje w świecie*, [w:] *Nierówni i równiejsi*, red. T. Kowalik, Fundacja Innowacja, Warszawa 2002.
- [9] **Musgrave R.A., Thin T.:** *Income Tax Progression, 1929-48*, The Journal of Political Economy, Vol. 56, No. 6 (Dec. 1948), The University of Chicago Press.
- [10] OECD, *Progressivity of Pension Entitlements*, CESifo DICE Report 4/2007.
- [11] **Rutecka J.:** *Zakres redystrybucji dochodowej w ubezpieczeniowym systemie emerytalnym*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2012.
- [12] **Schwarz A.M.:** *Redistributive impact of pension systems*, materiał z konferencji FIAP, Varna, 2007.
- [13] **Stiglitz J.E.:** *Ekonomia Sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- [14] **Szumlicz T.:** *Ubezpieczenie społeczne. Teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2005.
- [15] **Tullock G.:** *Economics of income redistribution*, Kluwer Academic Publishers, Boston/Dordrecht/London, 1997.
- [16] **Włoszczowski B.:** *Kontrowersje wokół udziału państwa w wydatkach na świadczenia społeczne*, [w:] *Studia nad redystrybucją cenową i finansową w świadczeniach – usługach społecznych w okresie wczesnej transformacji polskiej*, red. Chechliński i L. Miastkowski, Uniwersytet Łódzki, Folia Oeconomica 144, 1997.
- [17] **Wnuk-Lipiński E.:** *Demokratyczna rekonstrukcja*, PWN, Warszawa 1996.